

Grondzang van Boomleeuwerik

Chris van Deursen

Tijdens het inventariseren van een deel van het Kraansvlak viel het mij op dat ik een Boomleeuwerik op de grond hoorde zingen. Weliswaar is dat niet geheel ongebruikelijk, maar wanneer een Boomleeuwerik op de grond zingt is dat als regel vrij kort en meestal is het de aanzet voor latere luchtzang. Deze keer hield het zingen op de grond echter lang aan. Na een half uur geluisterd te hebben zette ik mijn inventarisatieronde voort.

Enkele dagen daarna bezocht ik het gebied, waar de Boomleeuwerik eerder werd gehoord, opnieuw. Weer was een op de grond zingend mannetje te beluisteren. De vogel was duidelijk aan het baltsen, want steeds opnieuw waren zowel de opgezette kuifveertjes als het tonen van de gespreide staart te zien. Terwijl hij zong stond hij geruime tijd op één plaats, onderbrak de zang even, liep weer wat en vervolgde zijn zang. Een tweede vogel, kennelijk het wijfje, landde bij het zingende exemplaar en meldde zich een aantal keren met het "madelief". Het mannetje zong nog steeds voluit, maar beëindigde de zang abrupt en begon achter het andere exemplaar aan te lopen, het zogenaamde drijven. Om de paar stappen lieten beide vogels de contactroep horen. Bij het overvliegen van een Torenvalk drukten beide vogels zich min of meer tegen de grond, maar zij zetten meteen daarna hun drijven weer voort. Toen de later gearriveerde vogel wegvloog hervatte het mannetje zijn zang, opnieuw op de grond. Verschillende observaties leverden steeds hetzelfde resultaat op. Deze Boomleeuwerik volhardde in zijn grondzang. Sterker nog, hij zong niet in de vlucht. Toen ik de vogel verraste tijdens zijn grondzang, vloog hij prompt op en verdween even. Na nog geen vijf minuten was hij echter terug in het territorium en zong weer als vanouds: op de grond!

Om aan deze grondzang meer aandacht te besteden zette ik een schuiltentje neer op een plek aan de rand van zijn territorium. Daarin gezeten nam ik het mij inmiddels bekende gedrag opnieuw waar, en wel op zeer korte afstand. Omdat de vogel nu kennelijk gepaard was, en het wijfje de eieren bebroedde, werd er niet meer zo aanhoudend gezongen. Wel verliep het zangritueel steeds opnieuw hetzelfde. Zingen op de grond, even tijd nemen voor foerageren, of om onduidelijke redenen een stukje lopen en dan weer zingen. Af en toe liet ook het wijfje zich even zien tijdens het zoeken naar voedsel, om daarna weer terug te gaan naar haar nest. De partners lieten daarbij voort-

durend, maar opvallend zacht, hun contactroepjes horen. Het mannetje baltste af en toe nog wel, maar dat gedrag werd door het wijfje genegeerd.

Hoewel in het Kraansvlak jaarlijks zo'n 8 à 10 paartjes Boomleeuweriken broeden, en ik deze vogels al vanaf 1977 volg, was dit zanggedrag mij nooit eerder opgevallen. Zang vanaf struiken of boomtoppen is evenals de zangvlucht normaal. In de mij bekende literatuur heb ik het fenomeen grondzang nergens uitvoerig beschreven gevonden.

De Boomleeuwerik behoort in West-Nederland nog immer tot de schaarse broedvogels en is in zijn voorkomen specifiek gebonden aan de duinen. De Boomleeuwerik is erg kieskeurig bij het kiezen van zijn broedgebied. Hij heeft een duidelijke voorkeur voor laagblijvende vegetatie, zoals korstmosvelden of vlakliggende Duinroos- of Dauwbraamvegetaties, mits die voldoende open zijn en er voldoende schaars tot zeer schaars begroeide plekken in de nabijheid zijn. Op schaars begroeide of kale terreinen wordt lopend gejaagd op insecten, met kenmerkende kwikstaartachtige uitvallen. Bij aanhoudende harde wind, koude

Op de grond zingende Boomleeuwerik, een zeldzaam verschijnsel vastgelegd op de gevoelige plaat. Foto: Chris van Deursen.

of regen wordt er ook geaasd in de luwe zomen van struwelen of bossen of tussen hogere duinbegroeiing. Vanaf half februari is de Boomleeuwerik weer terug in Nederland. Zijn overwinteringsgebied ligt dan ook niet zo ver zuidelijk. Vanaf Midden-Frankrijk tot in Spanje wordt de winter doorgebracht.

Territoriumbezetting, paarvorming en broeden nemen anderhalve maand in beslag. Midden maart begint de cyclus voor de eerste maal, een tweede broedsel volgt meestal vanaf midden mei.

De tot voor kort stelselmatige beplanting van open stuifplekken heeft zeker ook invloed op de populatiegrootte gehad. Verschillende auteurs wijten de terugloop lokaal ook aan recreatie. Dat laatste kan in een aantal gevallen best mogelijk zijn, maar juist het vroege broeden van deze soort, in de tijd dat de gemiddelde Nederlander nog weinig voor langdurig buiten verblijven voelt, betekent dat recreatie waarschijnlijk lang niet altijd zo'n zware tol heft als wordt verondersteld.

De Boomleeuweriken blijven in familiegroepen vrij lang in het broedgebied hangen. Ook op hun heenreis zuidwaarts blijven de familiegroepjes vermoedelijk bijeen, omdat trekkende Boomleeuweriken meestentijds in heel kleine, losse groepjes worden waargenomen.

Geraadpleegde literatuur

- Bijlsma, R.G., R. Lensink & F. Post, 1985. De Boomleeuwerik (*Lullula arborea*) als broedvogel in Nederland in 1970-1984. *Limosa* 58: 89-96.
- Cramp, S. (ed.), 1985/1988. The Birds of the Western Palearctic, vol. 4-5. Oxford University Press, Oxford.
- Simms, E., 1976. Woodland birds. London.
- Udo de Haes, H.A., 1977. Recreatie en natuurbehoud in de duinen. *Recreatie* 7: 157-177.
- Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland, 1981. Randstad en broedvogels. Gianotten, Tilburg.
- Zande, A.N. van der, W.J. ter Keurs & W.J. van der Weijden, 1980. Openluchtrecreatie en de dichtheid van enkele broedvogels in de duinen. *Recreatievoorzieningen* 1980: 26-29; 66-69.

C.G.M. van Deursen, W.P. Speelmanlaan 8, 2111 WZ Aerdenhout